

mogoče spozná svoj pregrešek! Tù ima podučevanje in strahovanje kaj obširno polje, da se doseže samostalno delovanje, in da se človek oprosti, gospodovanja čutnosti, ter se povzdigne čez sirovost in razuzdanost, v kateri tiči še celó v sedanji dobi veliko narodov. Res je, da človeka ne moramo kar na enkrat povzdigniti na stopinjo prostega samostalnega delovanja, ker to se godí po dolgi navadi, vendar odgojnik lahko to zeló pospešuje. K vsemu dobremu, kar se je otrok že v začetku vadi, le po natornih čutih, more se navaditi, da mu vse to po večkratnem ponavljanji postane navada. Da se pa v tem rad vadi, skerbimo za to, da združujemo s strahovanjem vselej le prijetne nasledke, neprijetne pa da odpravljamo. Pri takih vajah naj pa odgojnik nikar ne pozabi učenca v njegovih po nagonih dobrih nagnjenjih podučevati, ter v njem tako zavest oživeti, da čuje nad takimi nagnjenji in iz njih izvirajoča dela. Svetloba in luč v glavi, pomnoži gorkoto serca. Nič nravne čute tako ne vterjuje, kakor izveršeno delo, v katerem se otroku pokaže človek v vsi svoji nravni velikosti in vzvišenosti. Po njih naj mladenči in device dospejo do tega, da hrepené za uzorom, ter se tako pozdignejo do spoznanja, da nravna všečnost ni človeška, ampak le sreča. Zato pa naj otroci spoznajo, da je človek le za to na svetu, da se uri in poskuša v nravnosti.

Se vé, da v otročji starosti nihče ne dospè k pravi duševni in nravni samostalnosti; ampak še le v moški dobi, kateri se je že v otročjih letih z resnim mišljenjem in vedno pazljivostjo za njo pripravljaj in prizadeval. Šola pa more z naravnim naukom, s privado in z redom hrepenje po samostalnosti jako polajšati in pospeševati. *Govekar.*

Metelko

v

slovenskem slovstvu.

31. Kakor l. 1833 v Illyr. Bl. (Ausserord. Beilage . . .), tako je l. 1848 o Metelčici protila zopet čerkarska pravda v „Politisch. Bl.“ (Extra-Beilage z. Laib. Ztg.). Kar je namreč dr. Bleiweis 2. in 9. avg. v rečeh slovenskega pravopisa po Novicah slovenski odgovoril Metelku, to prinese omenjeni list 17. avg. po nemški v imenu Slovenskega društva. Na to se, kdo bi si bil mislil! ondi tudi po nemški oglasi prvi, ki je pisariti jel o in v Metelčici (gl. 12, 29), stari borec g. J. Zalogar, tedaj župnik v Škocijanu pri Dobravi, rojstnem kraju Metelkovem. Avg. 31. spiše: „Noch ein Wort über die neue slovenische Orthographie“, in „Extra-Beilage z. Laib. Ztg.“ priobči ta spis 14. pa 21. septembra. Zdaj, pravi, ko je napóčila nam nova doba, ko se

vzbujajo Slovenci, lepi jezik slovenski vpeljava v šole in vradnije, zdaj naj bi učenjaki zedinjeni vbrali mu primerjen pravopis; Bohoričica je prepomanjkljiva, ravno tako Gajica, ki je tudi nelična in pokvarjena; toraj Metelčico, ktera naj se primerno vrvnā in olika; ali pa, ako te ne, Cirilico samo, le Gajice nikar! V nekdanji abecedni vojski se je ta reč premalo mirno obravnavala; nasprotniki so le nekako razdraženi Metelčico kar zaverгли, češ „nočemo jih teh čerk, pa je“ itd. —

Metelko pa je vmes, svēst si obljube v zboru učiteljskem. 11. majnika, da hoče razširiti svoje učenitstvo slovenskega jezika (gl. 28, 61), „s svojimi hodnjimi rokami“ pripravljal v ta namen vgodne tvarine, in sad tega tihega delovanja je bil:

i) Anhang der Vorrede des Lehrgebāudes der Slow. Sprache vom Prof. Fr. Metelko. Fortsetzung der S. XIII angeführten älteren slawischen Denkmāler. S. XXXVII — LII.

V tem pristavku sta II. in III. Brizinski ali Karantanski spominek (I. je že Vorr. S. XIII — XVI v prvotni pisavi, v pocirilici in latinski prestavi) v pocirilici in po latinski (poleg Glag. Cloz.) jezikoslovno nekoliko prav dobro razložena, in natisnjena v sedaj navadni besedi, toda v Metelčici; razum tega „Ot Joana svetoe blagovēstvovanije — Evangelii svetāga Joana“ iz l. 1144 po Metelčici v nekdanjem in sedanjem jeziku, ter oznanilo bukev, ki so „v tēmu narēnju prīmjenem pravopisu“ na prodaj pri gosp. Leop. Kremžarji pod Trančo hišine številke 168. —

Ta spisek oznani Metelko sam, pa ne v Novicah, ampak v Illyr. Bl. 9. Sept.: „Für Freunde der Slowenischen Sprache“, in to oznanilo je sprejeto bilo tudi v „Mitth. d. histor. Vereins S. 55“. — V Novicah pa je bil naznanjen še le 1. novem. v 44 l., kjer o njem pod naslovom: „Staroslovenski spominki“ — spregovori Podlipski t. j. P. Hicinger, kteri je čerkarske pravde še učenec bogoslovec vdeleževal se precej goreče, sedaj pa učenik duhoven v Podlipi ne manj vneto boril se zoper Metelčico.

„Zveselilo nas je, piše Podlipski, ko so g. Metelko izdajo še dveh drugih spominkov od nekdanjih Frizinških misijonarjev med Slovenci oznanili —; nekako užalilo pa nas je, ko smo namesti natisa po izvirnim spisu (Original) v roke dobili ga le po pravopisu imenovaniga gospoda; ravno tako, kakor de bi bil že tisti Korotanski Abraham, Frizinški škof konec desetiga stoletja letā pravopis znal, ali kakor de bi bili g. Metelko sami ga slišali, kje je tisti polglasnik izrekel, ali tisti e s predglasečim i rabil . . . Nekdanjo besedo spoznati, to je želja njih, kteri se za slovensko slovstvo pečajo. Kje pa bo kdo mogel globokeje v staro govorjenje seči, ako se mu z unim pravopisam že naprej vsa sodba vzame? . . .

Kjer je pisano: „i česti ih pijem“ bi morebiti beseda „pijem“ bila vzeta za „pojem“ (pojemo); saj bi se z drugimi besedami bolj vkup zjelo in lahko, de so tudi kateri zmed Slovincov rekli: „piejem“ namesti „pojem“ kakor še zdaj Čehi. Dalje beseda „sničistve“ ni od senice izpeljati, temuč od priloga „snik, snikav“ kar pomeni radovedniga (curiosus) kakor kaže g. Miklošič. Narobe je pred tudi „senica“ ali „snica“ od une besede izpeljano; „snica“ namreč bi bilo toliko, kakor „snikova tica (avis curiosa)“ . . .

Ene pa vendar ne moremo še zamolčati. Viditi je, kakor de bi g. Metelko svoj pravopis vender le še zmirej radi Slovenjim narodom prikupili; še so pred kratkim v njih imenu tudi nek drug gospod se za ta pravopis potegnili v dokladi nemškega Ljubljanskega časopisa. Pa naj rečejo od primernosti in lepote tega pravopisa kar koli hočejo, to ostane resnica, de v življenji ljudstev ni vselej to izbérati, kar je samo na sebi nar bolj primerjeno, ampak to, kar se nar ložej vpelja. Z novim Gajevim pravopisom je mala teža, kar vpeljanje tiče, in z njim je na enkrat več Slovincih narodov zedinjenih. — Če pa se komu novi pravopis ne zdi dosti lep zavoljo kljuk nad *s, z, c*: naj pa namesti kljuke greško kačico (circumflexus) nasvetva . . . De je pa na čerke včasih vender kakiga risa ali kljukice treba, namesti de bi se povsod nove čerke koval, pokaže ravno imenovani pristavek slovnice; zakaj skorej v njem jih nič manj ni najti, kakor v kakim natisu po Gajevi šegi . . .

Sicer hočejo zdaj g. Metelkotovimu pravopisu več prijateljev dobiti, ker pravijo, de bodo polglasnika manj rabili. To tudi prav storé, zakaj nikjer na Slovenskim se polglasnika toliko ne sliši, kakor ga pišejo . . . Dalje *e* s predglasečim *i*; *o* . . . Vender, ako bomo hotli vsako spremembo glasú še tako majhno natanjko v pisanji zaznamnjati, ne vemo, kam se bo po takim prišlo. Oči in ušesa niso en ud, temuč dva različna . . . Vsak jezik se po poslušnji nar bolj popolnoma nauči; ravno tako se bodo tudi slovenskiga ptajci več mogli po govorjenji učiti, kakor po samim branji. Če je pa komu Cirilica z vsimi svojimi ovinki toliko všeč, ne vémo, kje se bodo Slovéní še té učili, sej so abeced že siti.

Pa pustimo prazne prepire nastran. Treba je, de Slovenci vkup derže; in en pravopis že sploh sprejet naj bo znamenje edinstnosti, namesti de bi tukej ta tamkej ta pravopis bil le priložnost razprtja. Tudi kdaj se bomo kaj naučili, ako bomo večno v abecedo dregali“?

Na te precej vročinske besede ne reče Metelko o pravopisu nobene; vendar jezikoslovec — nikakor à la Marko — dá koj v 45. l. „Opombo k sestavku Staroslovenski spominki“:

De bi naši slovarji, ki pridno besede pobirajo, tudi negotovih in prenašlo verženih iz sestavka prejšnjiga lista pod nadpisom »Staroslovenski spo-

minki« ne pobrali, se mi zdi potrebno dati naslednje kratko zjasnjenje. Onda je rečeno: »Sničistveni od senice izpeljati, temuč od priloga snik, snikov kar pomeni radovedniga (curiosus), kakor kaže g. Miklošič«. — Ali kdor prav pogleda (Radices p. 84), bo vidil, da g. Miklošič ne reče, da je »snik« prilog, tudi ne reče, da »snik« ampak da »sničav« radovedniga pomeni, pa tudi ne pové, kakor sicer veči del pri drugih besedah, kje se beseda »snik« še najde, ki je v svojih bogatih nabirah nimata ne Dobrovski ne Kopitar. Dokler pa ni spričano, da se beseda v starih bukvah najde, se sme soditi, da je nova; iz nove besede pa stare izpeljavati, bi bilo napak. Sníčav je pa stara beseda, in da radovedniga pomeni, nam je iz bukev leta 1824 prvi izkazal g. Šafarik; lépa hvala mu badi! S to opombo želim odverniti, da bi se nam zmota, ki je v povédanim sestavku iz negotove besede »snik« izpeljana in na onda vpervič izmišljene »snika, snikov« i. t. d. natvezena, v kake bukve ne vrinila.

Metelko.

Miloserčnost do živali.

Društvo za varstvo živali na Štajerskem izdalo je lične tablice za mladost, kateri se miloserčnost do živali priporoča. Ker je neusmiljeno in nečloveško, ako kdo živali terpenči, in ker mora učitelj tudi v tej zadevi učence podučevati in opominjati, naj „Tov.“ te lepe nauke, o varstvu živali, tudi vslovenski besedi podá našim šolam. Ti so:

1. Živali so božje stvari. Bog ti jih je dal v veselje in korist. Hvali Boga za to njegovo modrost in dobroto, in spoznavaj in ceni vedno bolj, kaj ti živali koristijo.

2. Ne prizadevaj brez potrebe nobeni živali bolečin, kajti žival občuti bolečine kakor ti.

3. Živali smeš sicer moriti zavoljo hrane, ali pa, ako ti škodujejo; moraš jih toda ugonobiti kolikor mogoče hitro in kolikor mogoče tako, da jim prikrajšaš bolečine.

4. Domačim živalim dajaj potrebno kermo, in strezi jim; kajti one so tvoje koristne služabnice. Nikdar ne imej živali, katerih ne moreš dovelj živiti.

5. Vprezne živali ne smeš čez mero napénjati, in ne muči jih z nagajanjem, tepežem, ali da jih pustiš stati v vročini ali v mrazu, in ne tirjaj več od njih, kolikor zmore njih moč.

6. Ako moraš kako žival kaznovati, ne stori tega v hudi jezi in strastno, kajti žival ni z namenom grešila, ampak ravnala je le po svojem naravnem nagonu.

7. Ljubih in koristnih tic pevk ne smeš niti loviti niti moriti, tudi njih gnjezd ne razdirati; to bi bila krivica Bogu in ljudem.

8. Bolnim in terpečim živalim lajšaj njih bolečine, kolikor je v tvoji moči.